

„...A FÖLDGÖMBÖT ITT HEGYEZD KI!”

**BÁBOS JÁTÉK
TAMKÓ SIRATÓ KÁROLY
VERSEIBŐL**

Tervező: Rumi Zsófia
Zeneszerző: Rozs Tamás
Rendező-dramaturg: Veres András
Szereplők: Császár Erika, Gyurkovics Zsófia,
Kiszmrovicz Márton, Kovács Balint, Lukács Gábor

Tamkó Sírati Károly különleges személyiség és magyar szótáronak. Ki ve hallott volna látni? Ötvenéves, Tengerész Pálról vagy a másik zala szabóról? Generációk szemétként meg a különös magyar helységneveket Tamkó Sírati versein keresztül. Létező volt egy saját, egyetemes univerzumot, ahol mindenki jól érezték. ahol kiképzés magyarázza a világot, a miként körülvevő jelenségeket, egyetemes bölcs tanácsokat és cirkuszi játékokat. Ebben a különös világba vezet el bennünket a Mesebólt Bábszínház előadása, ringelgag játékok, zenével, zenével és bölcsességgel.

„Világom én,
csak tudni kell:
mögöttes-dzömböt
a fagyó fölért
mikor
hol
mennyig
mi mit jelent?”

Állított életkor: 4 éves kortól
A bemutató időpontja: 2020. március 28.

Mesebólt Bábszínház
1052 Budapest, Árpád út 2.
Tel.: +36 36 301 120
Fax: +36 36 301 120
E-mail: info@meseboltbabszinhaz.hu
Honlap: www.meseboltbabszinhaz.hu
Facebook: www.facebook.com/meseboltbabszinhaz

Mesebólt
BÁBSZÍNHÁZ

1052 Budapest, Árpád út 2.
Tel.: +36 36 301 120
Fax: +36 36 301 120
E-mail: info@meseboltbabszinhaz.hu
Honlap: www.meseboltbabszinhaz.hu
Facebook: www.facebook.com/meseboltbabszinhaz

„...a földgömböt itt hegyezd ki” – bábos játék Tamkó Sírati Károly verseiből, 2020. Rendező-dramaturg: Veres András, Tervező: Rumi Zsófia, Zeneszerző: Rozs Tamás. Mesebólt Bábszínház

Ölbei Livia

JOZAFÁT RÓZSÁI

**BÁBOS JÁTÉK TAMKÓ SIRATÓ KÁROLY VERSEIBŐL
A MESEBOLTBAN**

A Mesebolt Bábszínház új bábos játéka Tamkó Sirató Károly-versekre készült „...a földgömböt itt hegyezd ki!” címmel. Az előadás akár a Nemes Nagy Ágnes világát színpadra szólító *Lila fecske* folytatásának is tekinthető: a rendező-dramaturg itt is, ott is Veres András, a tervező Rumi Zsófi. Bár a két bemutató inkább különbözik, mint hasonlít. 2016 őszén mondhatni kegyelmi pillanatban jött létre az a Nemes Nagy Ágnes-előadás, amely *Lila fecske* címmel úgy teremtett – a díszletet illetően néhány geometrikus formából – különleges, autonóm és autentikus színpadi világot, hogy ebben a világban a színészek oldott és pontos játéka által otthonosan ragyogtak föl, nyertek új értelmet (fedték föl szépségüket és jelentéseiket) a versek. Az előadás eredendően gyerekeknek készült, de – természetesen – a felnőtteknek is teljes élményt adott (kár, hogy például a fesztiválok szempontjából nem kapott kellő figyelmet).

A *Lila fecske* mindenesetre jó alapot teremtett az alkotóknak a folytatáshoz. Veres András és Rumi Zsófi a 2019/20-as évadban Tamkó Sirató Károly verseiből hoztak létre előadást. A társulatnak egy színésze van, aki ebben is, abban is részt vett, részt vesz: Kovács Bálint. A két költői világ azonban annyira különböző, hogy ez a különbözőség gátat szab szinte mindenféle összevetésnek. A hasonlóság voltaképpen annyi, hogy itt is, ott is versekből – és csak versekből – épül a szövegkönyv.

Gyerekrészleg, felnőttészleg

Tamkó Sirató Károly (1905–1980) a gyerekirodalom képviselőjeként él az emlékezetünkben, a neve hallatán rögtön felbukkan egy másik név, a Tamkó Sirató-hős (alteregő?) Tengerecki Pálé – aki pedig reflexszerűen Kaláka-hangon szól. A könyvtárban is azonnal, gondolkodás nélkül a gyerekrészlegre

irányítják a könyvtárosok a kedves olvasót, ha Tamkó Sirató Károly iránt érdeklődik. És tényleg: a gyerekkönyvtári polcon három-négyféle Tamkó Sirató-újrakiadás is található (például a Mórától 2011-ből a *Szélkiáltó*, Kass János-illusztrációkkal, aztán a General Press kiadásában két kötet is van, mindkettő Banga Ferenc rajzaival).

De azért érdemes a felnőttészlegben körülnézni. A magyar avantgárd kihagyhatatlan, költői életművét tudatosan, filozófiailag megalapozva építő képviselőjétől találunk felnőtteknek való versesköteteket, műfordítást, sőt: tudományos-fantasztikus regényt (*A három úrsziget*). Az egész életmű felől érthetőbbé válik a gyerekiró-besorolás (részben tudatos döntése volt ez a szerzőnek), több fényt kap, terebélyesebbé válik a gyerekkönyv világának holdudvara. Bár a kötetben a 60-as évektől megjelenő Tamkó Sirató-gyerekkönyvek közül több eredendően persze nem gyerekkönyvnek készült, csak éppen gyerekkönyvként is jól funkcionál. De hát erre a jelenségre a legnagyobb, legerőteljesebb példa Weöres Sándor költészetének egy bizonyos szelete.

A megművelt földek formái

„Tamkó Károly 1905-ben született Újvidéken. Vidéki orvos fiaként Pusztaföldvárhoz kötik első maradandó emlékei. Gyakran elkíséri apját szekéren a tanyasi betegekhez, s a végtelen rónák metafizikus élménye, a megművelt földek geometrikus formái észrevétlenül – évtizedeket előre üzenve – rakódnak le tudata mélyén” – írja Aczél Géza Tamkó Sirató-monográfiájában (Akadémiai Kiadó, Budapest 1981).

Mintha ezek a geometrikus formák köszönnének vissza a meseboltos Tamkó Sirató-előadás játékerét, menetrendjét, logisztikáját kijelölő kék-sárga „térképen”, a megművelt földek geometrikus formái és a színpad közé ékelve a költő „síkverseit”,

„...a földgömböt itt hegyezd ki!” – bábos játék Tamkó Sirtó Károly verseiből, 2020. Rendező-dramaturg: Veres András, Tervező: Rumi Zsófia, Zeneszerző: Rozs Tamás. Mesebalt Bábszínház

amelyek azon kísérleteinek állomásait, eredményeit rögzítik, hogy a verset kiemelje a szokásos keretek közül és elmozdítsa a vizualitás felé (nem ír, hanem épít: síkverset, villanyverset, képverset). Felhasználta például ezekhez a kísérletekhez a moziban látott, iránymutató nyilakkal ellátott „mozgó térképet” – mint a verset működtető mintát, elvet. A meseboltos előadásban nem a térkép mozog, hanem a színészek – de a rendezővel hasonló. A múlt század első évtizedeitől a nagyvárosi élménytől (Budapest, Párizs) elbűvölve a technika, a tudomány szédítő fejlődését üdvözlő, az egyre bonyolultabbá váló, egészen az űrig táguló, „mérhetetlen” – ezért talán csak a nyelvi leleményekben tobzódó abszurd eszközeivel értelmezhető – világban folyton az ember helyét kereső Tamkó Sirató költészete ma éppen az „elbűvölődés” felől kap furcsa, kesernyész ízt (a felnőtt olvasó számára legalábbis). Itt és most a meseboltos előadást megnyitó „Világos ez!”-kórus derűjében a titkos tanácstalanság kerekedik felül: „Világos ez, / csak tudni kell: / mozgás-özönben / a forgó Földön / mikor / hol / meddig / mi mit jelent!” (És a biztatás, hogy az ember nemsokára rátapint a mérhetetlen, kifürkészhetetlen világ minden titkára, inkább tűnik csehovi fricskának.)

De ne felejtjük el, hogy a bemutató alapvetően a négy éven felüli gyerekeknek készült: okos, vidám, kérdező, játékos feltérképezése a világnak.

Hej, Jozafát, Jozafát!

„...a reklámverseknek köszönhetem – említi egy interjújában a költő -, hogy beléphettem a gyerekirodalomba. Az ötvenes évek elején az OTP pályázatot hirdetett olyan versre, amely takarékbetét gyűjtésére buzdítja a lakosságot. A kitűzött ezer forintos díjat én nyertem meg... a Jozafát című versemmel” – írja Aczél Géza (az interjú a Nők Lapjában jelent meg 1977-ben), és azzal folytatja, hogy „az aprócska siker arra elegendő, hogy felkelte az ifjúsági kiadók érdeklődését, s az irodalmi életből teljesen kiszakadt – épp jóga-korszakát alakító – költő mind határozottabban a gyerekíró szerepébe öltözik”. A Jozafát elhangzik a meseboltos előadásban is: Császár Erika mondja el csodálatos, egyszerre

karcos és bársúlyos hangján (a szereplők közül a dolgok természetéből fakadóan a jó értelemben vett verses iskolázottság rajta érezhető). A reklámelőzmény után pedig érthető, hogy az álmodozó, hét hamvas piros rózsafát gondozó – a rózsákkal hasznót is hajtó – Jozafátot miért rántja vissza a földre a vers fináléja. Jó, hogy a rózsafák nem jelennek meg teljes valójukban az előadásban, a színészek különben is jórészt mindig a kezük ügyében lévő tárgyakkal játszanak; Császár Erika ebben a jelenetben zöld szobanövényekkel és a kompániával utazó apró (kerti)törpével – ő Jozafát – játszik bábszínházat.

Zenés utazás Tengerecki Pál nyomában

Veres András zenés utazásként – voltaképpen „igazi”, bár önálló epizódok láncolatából összefűzött történetként – gondolta el és rendezte meg a Tamkó Sirató-játékot. A „Világos ez!” pozíciókijelölő hangütéséből bomlik ki a játék, az Országjárás játékos karneváli fölvonulását megelőzi az erős jelként működő kérdés: „Merre jár a Pál?” Tengerecki Pál nyomában indulnak el a szereplők. A színpadra három jármű gördül be, kettő közülük igazán avantgárd – a Tamkó Sirató-világkép értelmében is. Lukács Gábor fekete öltönyös, keménykalapos, nyakában fényképezőgépet hordó úriemberként olyan rollerrel jön, amelynek kormányja közepén ágaskodó szemaforban folytatódik, hátul pedig (mintha) betonból való, köztéri virágládát szállít. Koszovszky Márton tisztes mesteremberként kormányozza azt a csodálatos tricikli-szekeket, amelyen Császár Erika – decens kiskosztümben, retiküllel – és Gyurkovics Zsófia – karján kosár – foglal helyet: a pirosra festett, elvileg mozdíthatatlan köztéri padon. Elől békebeli piros postaláda nyeli el a Tengerecki keresésére útnak indított leveleket. Ehhez képest igazán konszolidált az a bicikli, amelyen Kovács Bálint színes pulóverben, hátizsákkal megérkezik.

Az Országjárás ellentétpárokra épülő nyelvi sziporkáit kórusban röptetik világgá – és már itt látszik, hogy Tamkó Sirató Károly sokszor abszurdba fordul, nyelvi leleményekkel biztos kézzel zsonglörködő, ellenpontozó költészete – amely a vizualitás mellett sokat ad az „őseredeti” hangzóságára – próbára teszi a bábszínházat, bizonyos értelemben talán ki

„...a földgömböt itt hegyezd ki!” – bábos játék Tamkó Sirtó Károly verseiből 2020. Rendező-dramaturg: Veres András, Tervező: Rumi Zsófia, Zeneszerző: Rozs Tamás. Mesebolt Bábszínház. Fotók: Trifusz Ádám

is fog rajta. Hiszen a tobzódó nyelvi bűbáj elénekelve-elritmizálva érvényesül igazán – a színpad szélén zenei közreműködőként foglal helyet Kiss Dávid –, a versekből kihámozható, bennük megbújó történetet azonban, nincs mese, el kell mesélni. Ez a narrativitás pedig óhatatlanul némiképp az illusztráció felé billenti az előadást a világteremtéshez – és Tamkó Sirató Károly palackból kiszabaduló, mégis kordában tartott virgonc költői világához képest. Mindez nem mond ellent annak, hogy a Tengerecki nyomában jár, a mesebeli Tamkó Sirató-járgányok által összefogott verses epizódok ne lennének ötletesek, élvezetesekek és jól kidolgozottak.

Hazaszáll

Az is jó döntés, hogy nemcsak a rózsák, hanem Tengerecki Pál sem jelenik meg a színen, bár az előadást keretbe foglaló Országjárás után (amelyben Tamkó Sirató Károly ráadásul Szombathelyt is útba ejti) a nagy utazás az ő számára is véget ér. Amint azt nyilván a gyerekek kórusban fújják, Tengerecki hazaszáll, de most levélben közli szándékát: „szil, / szál, / szalmaszál... / Itt lesz boldog közöttetek / ecki / becki / tengerecki / engerecki / vengerecki / Tengerecki Pál!” Tengerecki az egész világ, benne minden színész, plusz a költő meg a rendező és a tervező:

Tengerecki mi magunk vagyunk. A Tengerecki-rap beragyogja az előadást: a zeneszerző Rozs Tamás, a költő Tamkó Sirató Károly és a mesebaltos társulat világa a hazaszállni készülő Tengerecki napsugaras üzenetében szépen összeér.

Tearózsa az aszfaltkövön

A mesebaltos Tamkó Sirató-bemutató körülményeit a 2019/20-as évad tavaszi szezonjában átfirta a koronavírus-járvány, az online-premierén nem volt jelen a valós térben igazi közönség. Márpedig a színészekkel közös térben lélegző közönség nélkül tényleg nem teljes, nem is valósulhat meg a színház. Ez a felemás üresség érzékelhető: hiányoznak nagyon a nézői reakciók. Hiányzik a szó szerinti együttlélegzés. A társulat a felvétel végén transzparenszel búcsúzik: „Ősszel találkozunk.” Addig meg – mind Börönd Ödön a feketeszín börröndön – várjuk, hogy a tearózsa kinyíljon az aszfaltkövön.

(„...a földgömböt itt hegyezd ki!” Bábos játék Tamkó Sirató Károly verseiből. Tervező: Rumi Zsófi, Zene: Rozs Tamás, Dramaturg-rendező: Veres András, Játsszák: Császár Erika, Gyurkovics Zsófia, Koszovszky Márton, Kovács Bálint, Lukács Gábor, Zenei közreműködő: Kiss Dávid. Mesebalt Báb-színház, Szombathely)

PUPPET PLAY FROM POEMS

The newest puppet play at the Mesebalt (Story Shop) Puppet Theater is based on poems by Károly Tamkó Sirató and is titled "... sharpen the globe here!". The performance can also be considered a continuation of the *Purple Swallow*, which invokes the world of Ágnes Nemes Nagy on the stage, even though the two productions are more different than similar. *Purple Swallow* by Ágnes Nemes Nagy, a production from the autumn of 2016, use geometric scenery to create a special, autonomous and authentic stage world. The poems gain new meaning when the actors reveal their beauty with their precise and focused interpretation. The performance was originally designed for children, but – of course – it also gave adults a fulfilling experience. In any case, the *Purple Swallow* created a good basis for the artists to continue, and in the 2019/20 season, they created a performance based on poems by Károly Sirató Tamkó. However, the two poetic worlds are different in ways that hinder of comparison and similar only in that both performances were interspersed with poems.